

כתיבי גדילים תעשה לך לשם חובה, ועשו להם ציצת להם משלהם; ש"מ דחוטין גזולין פסולין לציצת.

ומסתברא לן אפילו לאחר יאוש, דהכא שינוי השם ליכא כי היכי דאיכא שינוי השם בהקדש ותרומה ומעשר דתניא (בבא קמא סזא - סזב): הגנב והגזול והאנס הקדישן הקדש וכו', ומשום מצוה הבאה בעבירה, (והילכך יאוש כדי לא קני כדפסקינן בפרק מרובה) [ואף על גב דקיימא לן יאוש קני, הני מילי בעלמא אבל לגבי ציצת מצוה לא; כדפסקינן בפרק לולב היבש (סוכה לא) שנאמר והבאתם גזול וכו', לאחר יאוש הא קנייה אלא לאו משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה].

והא דקשיא להו לרבוותא דעולא אדעולא, דהתם בפרק הנזקין (גיטין נהב) סבירא ליה יאוש כדי לא קני, ובפרק הגזול (בבא קמא קידא) גבי מחשבה אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל קנה. לאו דסבירא ליה יאוש קני, אלא (למעוטי) דבסתם יאוש לא קני אפילו עם שינוי רשות, אבל בידוע הוא דקני עם שינוי רשות. ורבוותא מוקמי בעלמא קני, אבל לגבי קרבן לא קני.

ומסתברא כדפרישית. דאי איתא דלענין ממונא קני, קשיא הא דגרסינן התם (גיטין שס): כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה, ואסיקנא משעת הקדישה שלא יהא חוטא נשכר; ש"מ לענין ממונא (קא) [לא] קני. ומשום מצוה הבאה בעבירה ליכא כדמוכח התם בפרק לולב (והשיב) [היבש] (שם), דקיימא לן כשמואל דאמר התם לא שנו אלא ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול והוא הדין ליבש. וכן הילכתא, דהא רב אשי קאי כוותיה דקא מתרץ לעולם ביום טוב ראשון ולא מיבעיא קאמר. ועוד דרבא ועולא סבירא להו דהא דאמרינן קרבנו ולא הגזול והא דאמרינן נמי גזול דלית ליה תקנתא, טעמייהו משום דיאוש לא קני הוא ולא משום דמצוה הבאה בעבירה הוא, כדמוכח במרובה.

וחוטין שאולין כשרין, הלואה היא דלא הדרי בעינייהו וכדידיה דמו.

(תתסו) (שם מבא) רב אחא בר יעקב רמי ארבעה חוטין דאינון תמניא כדהו בגלימא כפולין ואביק

בסוכה (יאא): הטיל שתי קרנות כאחת כשרה. ואוקימנא בשפסק ואחר כך קשר אבל קשר ואחר כך פסק פסולה, כדתניא תלאן ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן פסולה דלא אמרינן פסיקתן זו עשייתן. וכן הילכתא.

(תתסד) (מנחות מבג) אמר רב יהודה אמר רב עשאה מן הקוצין, יש שמפרש מה שחותכין מן הבגדים לאחר גמר מלאכתן שקורין טליידורש; ומן הגרדין, צמר הנגרד מן הבגדים לאחר גמר מלאכתן כדי לנאותן; ומן הנימין, היוצאין מן הבגד בסוף הבגד פסולה, דבעינן עשייה לשמה והני מלאכה אחרת נעשית בהן. מן הסיסין הן הפקעיות שעומדין לאריגה כשרה, דלא נעשית בהן מלאכה וטויה לשמה לא בעינן; כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף מן הסיסין פסולה, דבעינן טויה לשמה.

ורב עמרם בר ששנא פירש בתשובה: מן הקוצין, מקום שהצאן רובץ בין הזמי והגי נוטלין הקוצין צמר מן הכבשים ומן הרחלים מעט מכאן ומעט מכאן, ואם לקט צמר מאותן הקוצין וכן אם לקט נימין מן הצמר ולא ערב בהן צמר רך אלא נימין לבדן, פסול לציצת. גרדין, [כגון גרדיין] שארגו בגד של צמר וחתכו אותן גרדין שנותרו מן השתי או מן הערב, אם עשה מהן ציצת פסולה. אבל מן הסיסין שהן פקעיות מחלוקת רב ושמואל. ואף על גב דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי בהא הלכה כשמואל; דהא חזינן טעמא דשמואל בסוכה (טא) דכתיב תעשה לך לשם (חובך) [חובה] ושבקינן טעמא דרב; הילכתא אף מן הסיסין פסולה. וכן פסק רבינו אלפסי. ואף על גב דאמר אביי (פסחים קאא): כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל וכו', הא אמרינן בפסחים כחומרי דרב עביד כקולי דרב לא עביד. והילכך הוה ליה טויה לשמה ככתיבת גט לשמה, דגרסינן התם (גיטין כבב - כגא): הכל כשרין לכתוב את הגט ואפילו חרש שוטה וקטן ואמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו, ונכרי אף על פי שישראל עומד על גביו פסול דנכרי אדעתיה דנפשיה קא עביד, וכדפסקינן בגיטין. ומסתברא אם טוואן גוי ושזרן ישראל לשמה כשר.

(תתסה) וגרסינן התם בסוכה (שם): תרי קראי

שלשה למעלה [ושנים למטה] בסוף הגדיל, יפה הן עושין שאם יפסק חוט הגדיל בסופו ישתיר חוליא אחת סמוך לטלית, ובחוליא אחת גדיל כשרה. ויש מקומות שעושין שבע כריכות וקושר עד שמשלים שבעה קשרים, ומנחי סימנא: שבעה שבועות; ואפשר שנהגו כן מפני הפוחת לא יפחות משבעה. ומנהג שלנו כמר רב יהודאי. ומנהג (בכל) (ומי: בבל) שבעה קשרים למעלה, וכורך שבעים כריכות כנגד שבעים פרים ואחר כך קושר שני קשרים.

ורבותינו פירשו סעם חמשה קשרים להשלים תרי"ג מצות. לפי ששלש פעמים כתיב בפרשה ציצת חסר יוד, וכתיב והיה לכם לציצת וגורעין למד ומוסיפין [יוד] על שלשה כתובים והם כולם מלאים; נמצא ציצית עולה ת"ר ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג. ולא פירשו סעם חמשה קשרים למה. ואנן כתבינן מאי דסבירא לן דהם ארבעה קשרים של לבן עם קשר הסמוך לטלית.

ורב עמרם ריש מתיבתא בתשובתו כן כתב (בנפס וכן בכ"ז נוסף: זכר; ולא נתברר): היה גודל אחר קשר התחתון חוליא לבן ועליה חוליא תכלת ועליה לבן ועליה תכלת, וכן (עוד) [עד] שבעה קשרים וקושר קשר העליון, ואם רצה מוסיף עד שלשה עשר. ואחר שקושר הקשרים העליונים מפריד החוטין ומבדילן זה מזה, וכן עושה בארבע כנפותיה.

(תתסז) (שם כחא) ארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת, רבי ישמעאל אומר ארבעתן ארבע מצות. (שם לח) מאי בינייהו, הא כוליהו בעינן למצוה. אמר רב יוסף סדין בציצת (איכא ביניהו), אליבא דבית הלל שיש בו תכלת ולבן של פשתן שהוא כלאים; למאן דאמר מצוה אחת אי מפסקא חד מארבע כנפות ליכא מצות ציצת באחרנייתא והוי כלאים שלא במקום מצוה ואסור, ולמאן דאמר [ארבע מצות] כל חד וחד מצוה באפי נפשה הוא ושרי.

טלית בעלת חמש איכא בינייהו, שחייבת בציצת; למאן דאמר מצוה אחת כיון דרמא בארבע תו לא צריך בחמש דפלגא דמצוה הוא, ולמאן דאמר ארבע מצות עביד ציצת בכוליה חמש. והא דגרסינן בספרי: ארבע ולא חמש ולא שש, דבחד כנף לית ליה למירמי אלא חד. ושמעינן מהכא הילכתא כדפסקינן (מנחות מגב): מרבה אני בעלת חמש שיש

להו מיבק; ספרים אחרים: רמי ארבעה ועייף להו מיעף; ועייל להו בגלימא ואביק להו. כלומר רמי להו ארבעה וכפל להו מקמיה דעיילניהו בגלימא והיו שמונה חוטין בתוך הנקבים, וחחר ומטיל אותם בתוך הארבעה הכפולים, ובתר הכי עביד שליש גדיל ושני שלישי ענף. קסבר בעינן תמניא בגלימא.

רב ירמיה מדיפתי עביד תמניא דאינהו שיתסר ולא אביק להו, נותן שמונה חוטין בתוך הטלית וכופלן כמו שאנו עושין בארבעה (וגדיל אחד) [וגודל אותן] בגדיל וענף. מר בריה דרבינא עביד כדידן, וכך אנו עושין.

וזהו פסק עשייתו מתוך הלכה. טוה הצמר לשם ציצת משלו או שניתן לו במתנה, ושחורן לשנים וכורך מאותו החוט בגודלו פעמיים שלש. ומותח ארבע אצבעותיו כדי שיהא שיעור ארכן ארבע אצבעות גדולים, וכורך על ארבע אצבעותיו המתוחות מאותו החוט הכורך בגודל ארבע פעמים ומפסקן. נמצא (שלשה) חוטין שהן כפולין כשיעור ארבע אצבעות מתוחות, והאחד הכורך על הגודל בתחלה ארוך מן השלשה כדי לכרוך בו הגדיל.

ותוחבן במחט בשני נקבים בטלית ומטיל ראשיהן בתוכן, ראש אחד בנקב אחד והשני בנקב אחר וכופלן, והן שבעה חוטין שוין באורך ארבע אצבעות והאחד עודף עליהן ארוך מכולן.

ומתחיל וקושר קשר סמוך לטלית. ובזמן שהיה התכלת מצוי היו אלה השמונה חוטין ארבעה תכלת וארבעה לבן, ומתחיל וקושר בלבן וכורך חוליא אחת כדי שיכרוך וישנה וישלש [וקושר ואחריה חוליא תכלת וקושר, עד שיהא עושה שבע חוליות, ומסיים בלבן]. נמצא שהיה (בין הקשרים) [בו שמונה קשרים] חמשה של לבן ושלשה של תכלת.

ומסתברא לן עכשיו שאין תכלת והכל לבן אין לנו היכר חוליות. ונהגו לעשות חמשה קשרים כנגד חמשה שהיו בלבן, שנים סמוך לטלית ושלשה בסוף הגדיל. וכורך ושונה וגודל (ארבעה) [כל שבעה] חוטין בחוט הארוך עד שיהא שליש גדיל ושני שלישי ענף.

ובשם רבינו חננאל כתב שלשה קשרים למעלה ושנים למטה, ומר רב יהודאי איפכא. ואותן שנהגו

אמר רב משרשיא האי מאן דצייריה לגלימיה, לא חתך הכנף אלא קשרו למעלה שתהא בעלת שלש; לא עבד ולא כלום, דכמאן דשרי דמי וכדקאי מעיקרא קאי השתא ואכתי חייבת. וחתן נמי כל (בעלי) חממות שנקבו כמוציא רמון וצורן טהורין דההיא קשירה לא מהניא מידי, חוץ משל ערביים שצוררין אותו מחדש.

האי מאן דחטייה (לפנינו בגמרא: דחטייה) לגלימיה, שהיה טליתו ארוך וכפל הבגד [וחברו] והטיל בו ציצת; לא עבד ולא כלום, דאף על גב דצייריה שקשרו כמאן דשרי דמי, וחשיב כמאן דעביד הציצת באמצע הכנף והוא צריך להניחו בסוף הכנף כמלא קשר גודל. כך מצאתי. ומסתברא לן דחטייה לגלימיה לא צייריה אלא תפריה דעדיף טפי שתהא בעלת שלש, ואפילו הכי לא עבד כלום. דאי איתא דלא בעי ליה לההוא כפילא, למה ליה למיתפריה לפסוק ולשדייה, אלא כדקאי קאי וחייב.

בכלל חמש ארבע, דבעלת חמש חייבת. וצרפתי אמר דליתא לההיא, ואייתי ראיה מההוא דבצריה לגלימיה לא עביד מידי מאי טעמא שויה טלית בעלת חמש ופטורה (שם ז.ל.ב); וליתא. דרב הונא איכא בינייהו, דאמר רב הונא היוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה בשבת חייב חטאת; למאן דאמר [מצוה אחת אי אפסיק חד מינייהו אי נמי הטיל בה שלש הוה לה שלא כהלכתה וחייב חטאת, למאן דאמר ארבע] מצות אינו חייב. וקיימא לן כתנא קמא דארבעתן מצוה אחת, ואי אפסיק חד מינייהו לא כהלכתה היא [ואין מברכין עליה] ואין יוצאין בה בשבת, ואפילו אפסיק [חוליא אחת ועקרא בכנף] [חוט אחד מעיקרו בכנף אחת] אין מברכין עליה. וכן הילכתא. אמר רב שישא בריה דרב אידי האי מאן דבצריה לגלימיה, חתך ממנה קרן אחת ושויה בעלת חמש; (לא עבד ולא כלום) ואכתי חייבת כדאמרין שיש בכלל חמש ארבע.

חלק שלישי

מקום הנחתו

[האריג] ולא על מקום הפתיל כשרה, רבי יהודה פוסל; על הקרן כשרה, רבי אליעזר בן יעקב פוסל שאמרה תורה על ארבע כנפות ולא על שמונה. ולקח טוב כתב (פסיקתא זוטרותא פרשת שלח): על מקום האריג ולא על מקום הפתיל, על ארבע ולא על שמונה מכאן אמרו נתנו על הקרן פסולה. ומצאתי נקוד בספרי כשירה (בכתה"י ממוקד כר: פתח בכף חיריק בשין ופתח בריש) רבי יהודה פוסל, על הקרן כשרה רבי אליעזר בן יעקב פוסל; ומוטעת היא. ומסתברא לן על הקרן, כאותן שנוקבין נקב אחד ברחוק מלא קשר [גודל משני צדין או מצד אחד, ותולין בו החוטין ומרכיבין אותן על הטלית] עד השפה ומוציאין אותן לחוץ וגודלין אותן על הגדיל. כגון אלו הגרדיין שאורגין שני חוטין בתחלת הבגד ובסופו, ומשיירין עד כאצבע [שאינו] ארוג כשאר הבגד ואורגין אחר כן; והריוח שאינו ארוג כל כך נקרא אריג בספרי, ונקרא גדיל. ואם הרחיק כמלא קשר גודל והטיל על (אותו) הגדיל ולא על מקום שיש בו פתיל כשרה.

(תתסח) (שם מב.א) תנו רבנן הטיל על הקרן או על הגדיל כשרה, רבי אליעזר בן יעקב פוסל בשתיהן. פירשו רבותינו: על הקרן, על חודו של קרן ולא הרחיק כמלא קשר גודל. או על הגדיל, חוט עבה וחזק שאורגין תחלה בבגד; פירוש אחר: חוטין שבשתי שקורין (אידריש) [אוריירש] בלעז. כמאן אזלא הא דאמר רב גידל אמר רב ציצת צריכה שתהא נוטפת על הקרן, שתהא מרוחקת מן הקרן והחוטין תולין ונוגעין בקרן, כמאן כרבי אליעזר בן יעקב דאמר על הקרן [פסולה], ואי הוי ציצת על חודו ממש בלא הרחקה אין התליה נוגעת בקרן אלא מבחוץ נתלין. וכתב רב אחא (שאליות פרשת שלח, קכז): רבי אליעזר בן יעקב פוסל בשתיהן, דכתיב על כנפי ולא בכנפי בעינן דתיפול עלוי כנף. כמאן אזלא הא דרב גידל צריכה שתהא נוטפת על הקרן מאי היא דלכפויי כפויי (לפנינו שם: זלרפויי רפויי), כמאן כרבי אליעזר בן יעקב דאמר (בענין) על כנפי. גרסינן בספרי: ונתנו על ציצת, על מקום (הארוג)